

Ramazan

سن بلوغیت در رمضان

مہتمم و دیزاینر : الحاج سلیم عابد « پیمان »

Ketabton.com

۱۳۹۵

تتبع و نگارش :

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتژیک افغان

و مسوول مرکز فرهنگی د حق لاره - جرمنی

سن بلوغیت در رمضان

بسم الله الرحمن الرحيم سن بلوغیت در رمضان

اجماع علما اسلام بر اینست که روزه (ماه مبارک رمضان) بر هر شخص مسلمان ، عاقل ، بالغ ، سالم و مقیم فرض می باشد . مسأله حیض و نفاس درحالت زن و پاک بودن وی ازین حالت تفصیل و احکام بخصوص خویش را دارند.

مفهوم شرط بلوغ :

شرط بلوغ بدین معنی است که مسلمان که بر سن بلوغ رسیده باشند و توانمندی گرفتن روزه را داشته باشند . روزه بالای آنان فرض میگردد. این بدین معنی است کسانی که به سن بلوغ نرسیده اند گرفتن روزه بالای آنان فرض نمی باشد، و تکلیف شرعی ندارد .

پیامبر صلی الله علیه وسلم در این مورد میفرماید : « رفع القلم عن ثلاثة : عن المجنون حتى یفیک ، وعن النائم حتى یستیقظ ، وعن الصبی حتى یحتلم » « تکلیف از سه دسته برداشته شده است : از دیوانه تا زمانیکه هوشیار شود و از به خواب رفته تا تا زمانیکه بیدار شود و از کودک تا بالغ شود » . (صحیح جامع صغیر : ۳۵۱۴) ، (سنن الترمذی : ۶۹۳/۱۰۲/۲) .

مفهوم شرط قادر بودن :

شرط قادر بودن به این معنی است که يك نفر مسلمان توان گرفتن روزه را داشته باشد بالای آنان گرفتن روزه فرض میگردد ، ولی مریضان که توان گرفتن روزه را ندارد و باگرفتن روزه وضعیت صحتی آنان برهم میخورد و دوکتوران برای آنان گفته باشند در صورتیکه روزه بگیرند به وضعیت جسمانی شان ضرر میرسد در این صورت گرفتن روزه بر آنان فرض نبوده . هر زمانیکه از مریضی بهبود یابند و عذر موجود مرفوع گردد به قضاء آن مبادرت ورزند.

روزه گرفتن کودکان :

درفوق تذکر یافت که روزه بالای کسانی فرض میگردد که به سن بلوغ رسیده باشد ، و اطفال که تا هنوز به سن بلوغ نرسیده باشند ، روزه گرفتن بر آنان واجب نمی باشد ، ولی بر مسلمانان است اطفال خویش را اگر شرط قادر بودن را داشته باشد و بدون مشقت و سختی میتوانند روزه بگیرند ، به روزه گرفتن وادارش کنند ، تا این عمل بحیث عادت شان مبدل گردد . زیرا صحابه فرزندان خردسال خود را به روزه گرفتن وادار می نمودند . (بخاری (۱۹۶۰) . مسلم (۱۱۳۶) .

راویان می افزیند ، تا جایی که بعضی از کودکان در اثر سختی روزه گریه می کردند و صحابه به آنان اسباب بازی می دادند تا با آن خود را مشغول کرده و سختی روزه را احساس نکنند.

« عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مَعْوَدٍ قَالَ: أَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قُرَى الْأَنْصَارِ: «مَنْ أَصْبَحَ مُفْطِرًا فَلْيُنِّمْ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ وَمَنْ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلْيَصُمْ» قَالَ: فَكُنَّا نَصُومُهُ بَعْدَ وَنُصَّوْمُ صِبْيَانِنَا وَنَجْعَلُ لَهُمُ اللَّعْبَةَ مِنَ الْعِهْنِ فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهُ ذَلِكَ

سن بلوغیت در رمضان

حَتَّى يَكُونَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ. (بخاری: 1960) (ربیع دختر معوذ رضی الله عنه می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم صبح روز عاشورا به قریجات و محله‌های انصار، قاصد فرستاد تا اعلام کنند که: «هرکس از صبح، روزه نگرفته است، بقیه روز، روزه بگیرد. و هرکس، روزه بوده است، روزه‌اش را ادامه دهد». ربیع بنت معوذ می‌گوید: بعد از آن، ما روز عاشورا را روزه می‌گرفتیم و فرزندان خرد سال خود را نیز وادار به روزه گرفتن می‌کردیم. و برای آنها عروسک‌های پشمی می‌ساختیم. و هر وقت یکی از آنها برای غذا گریه می‌کرد، او را با آن عروسک، سرگرم می‌کردیم تا اینکه وقت افطار، فرا می‌رسید.)

ولی نباید فراموش کرد :

اگر ثابت شود که گرفتن روزه برای اطفال ضرر می‌رساند باید اطفال را از روزه گرفتن منع نمود. در مورد شیخ ابن عثیمین مینویسد : « بدلیل این که الله تعالی ما را از سپردن اموال کودکان به دست آنان منع نموده است زیرا بیم آن می‌رود که مالش را هدر دهد. پس دقت کنید وقتی که الله تعالی مسلمانان را از سپردن مال کودکان به آنان منع نموده تا از ضرر و زیان مالی در امان باشند، پس به طریق اولی باید ضرر های جسمی را از آن ها دور کرد، ولی باز هم نباید برای جلوگیری، از روش سخت گیرانه استفاده کرد زیرا سخت گیری در امر تربیت کودکان کاری پسندیده و جالب نیست. (برای مزید معلومات مراجعه شود به فتوای شیخ ابن عثیمین- فقه العبادات- ص (225)

سن بلوغ در اسلام

قبل از همه باید گفت که در فهم دین مقدس اسلام بلوغ دختران و پسران سن خاص و مشخصی ندارد و ممکن است این سن در همه یکسان نباشد، بنابراین تعیین کردن دقیق سن بعنوان سن بلوغ اشتباه است، بلکه صحیح آنست که به نشانه های بالغ شدن دختر و پسر نظر انداخته شود ، بدین صورت که:

هرگاه پسری محتلم شد و یا منی از او خارج گشت و یا آنکه موی شرمگاه او نمایان شد، و در دخترها علاوه بر آن سه نشانه مذکور برای پسرها، دچار عادت ماهیانه (حیض) شد ، در هر سنی که باشند : وجود تنها یکی از این نشانه ها، نشانه ی بلوغ آنهاست و از همان لحظه به بعد آنها شرعا بالغ محسوب می شوند و ، اگر جنون نداشته باشند- مؤظف به انجام تکالیف شرعی خود اعم از نماز و روزه و دیگر عباداتی که بر هر زن و مرد مسلمان بالغی واجب است، هستند.

بنابراین ممکن است که دختری در سن هفت سالگی و دیگری در نه سالگی دچار حیض شود و همانسال سن بلوغش است.

و همینطور یک پسر ممکن است در سن دوازده سالگی محتلم شود و دیگری در سن پانزده سالگی..

اما اگر بالفرض سن دختر یا پسر از حد معینی بالاتر رفت ولی نشانه های بلوغ در او یافت نشد، در اینصورت علما سن مشخصی را ملاک بلوغ قرار داده اند، مثلا در مذهب امام شافعی سن پانزده سالگی برای دختران و پسران را محدوده نهایی قرار داده اند، یعنی اگر دختری به پانزده سالگی برسد ولی نشانه های بلوغ در او دیده نشود، باز او بعد از پانزده سالگی (کامل) بعنوان مکلف شرعی مؤظف است تا عبادت و تکالیف شرعی

سن بلوغیت در رمضان

را انجام دهد و همینطور سن پانزده سالگی برای پسرها هرچند که نشانه های (حیض، یا احتلام یا خروج منی، یا روییدن مو بر شرمگاه) دیده نشوند.
اما در مذهب امام ابوحنیفه و امام مالک گفته اند کسی که احتلام نشده باشد، حکم به بلوغ وی نمی شود تا اینکه بسن شانزده سالگی برسد و در روایت مشهورتری از امام صاحب ابوحنیفه هفده سال نقل شده است. و درباره دختر گفته است باید بسن هفده سالگی برسد و داود گفته است: انسان با سن بلوغ نمی شود، مادام که احتلام نیابد اگرچه چهل ساله هم باشد. (برای معلومات مزید مراجعه شود به: فقه السنه سید سابق).
اما علمای تابع امام ابوحنیفه (یعنی علمای حنفی) گفته اند که محدوده نهایی برای دختر و پسر پانزده سالگی کامل است، و این نظر مذهب حنابله نیز میباشد.

جمع بندی کلی سن بلوغ در نزد علماء :

- امام صاحب ابوحنیفه:
سن نهایی تعیین بلوغ را برای دختران و پسران را هفده سالگی دانسته است.
- امام صاحب ابویوسف و امام صاحب محمد :
سن بلوغ دختران و پسران را 15 سالگی می دانند.
- امام صاحب مالک
علمای مالکی : اتمام 18 سال را برای پسران و دختران سن بلوغ تعیین نموده اند .
- امام صاحب شافعی :
علمای مذهب شافعی : اتمام 15 سال قمری را برای پسر و دختر سن بلوغ دانسته اند .
- امام صاحب حنبل :
علمای حنابله : اتمام 15 سال قمری را برای پسر و دختر سن بلوغ دانسته اند .

ظاهریه:

میگویند : هرگاه نشانه ی بلوغ ظاهر شود و سن مهم نیست.
البته همانطور که گفته شد اگر کسی قبل از آن سنین در وی نشانه های بلوغ ظاهر شود، او از همان لحظه بعنوان مکلف شناخته می شود، مثلا ممکن است دختری در نه سالگی بالغ شود و پسری در دوازده سالگی، ولی اگر هیچ علامتی از بالغ شدن در او دیده نشود، در آنصورت ملاک سنین فوق هستند، یعنی با رسیدن به این سن احکام شرعی بر آنها واجب خواهد شد.

بلوغ زود رس :

در مورد اینکه آیا بلوغ زودرس در شریعت اسلامی برای اجرای قوانین اسلامی معتبر است یا خیر ؟

علماء در تحقیقات خویش در این باره میفرمایند : رسیدن به سن بلوغ با یکی از نشانه های زیر به ثبوت می رسد:

- 1- خروج منی از وی، خواه در خواب باشد و یا بیداری، چون خداوند می فرماید: «وإذا بلغ الاطفال منكم الحلم فليستأذنوا كما استأذن الذين من قبلهم» (سوره نور آیه 59)
(هرگاه اطفال شما بسن بلوغ رسیدند و احتلام شدند، باید بدون اجازه بر شما وارد نشوند، همانگونه که کودکان پیش از آنان بودند اجازه می گرفتند) .
همچنان در حدیثی که بروایت ابوداود از علی بن ابیطالب پیامبر صلی الله علیه و سلم که

سن بلوغیت در رمضان

در فوق تذکر یافت « رفع القلم عن ثلاث: عن الصبی حتی یحتلم، وعن النائم حتی یتقیظ وعن المجنون حتی یفیک » (از سه کس قلم تکلیف برداشته شده است: از کودک تا اینکه احتلام شود و از بخواب رفته تا اینکه بیدار گردد و از دیوانه تا اینکه بهبودی حاصل کند و رشد خویش را باز یابد) .

همچنان حضرت علی کرم وجهه در روایت دیگری از پیامبر صلی الله علیه میفرماید : « لا یتیم بعد احتلام » (بعد از احتلام یتیمی وجود ندارد و دیگر یتیم نیست) (. بروایت ابوداود و بخاری) .

2- در مورد تکمیل سن پانزده سالگی روایت داریم از ابن عمر : ابن عمر می فرماید : در روز جنگ « احد » عمر من به چهارده میرسید ، نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم رفتم ، و در مورد اشتراک خویش از انحضرت صلی الله علیه وسلم طالب هدیت شدم که آیا من میتوانم در جنگ اشتراک نمایم یا خیر ؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم چون چهارده ساله بودم حق اشتراک را برای من در جنگ احد نداد . ولی در غزوه خندق که پانزده سال عمر داشتم ، پیامبر صلی الله علیه وسلم حق شرک در این غزوه را برای من داد .

مورخین مینویسند : چون عمر بن عبدالعزیز این مطلب را شنید به مسولین خویش هدایت فرمود : کسی را بجنگ نفرستند مگر اینکه به پانزده سالگی رسیده باشند و شخصیکه به سن پانزده سالگی نرسیده باشد بوی تعرض نکنند .

امام ابوحنیفه و امام مالک مساله احتلام را شرط بلوغ دانسته و میفرمایند : کسیکه احتلام نشده باشد، حکم به بلوغ وی نمی شود تا اینکه بسن شانزده سالگی برسد و در روایت مشهورتری از امام صاحب ابوحنیفه هفده سال نقل شده است . اما امام صاحب ابوحنیفه در باره سن بلوغ دختر میگوید که دختر باید بسن هفده سالگی برسد . اما امام صاحب داود میفرماید : « انسان با سن بلوغ نمی شود، تا زمانی که احتلام نیابد اگرچه به سن چهل سالگی هم رسیده باشد .

3- روییدن موی سیاه زهار که موی سیاه مجعد است، نه مطلق موی، که مطلق موی در زهارکودکان نیز هست . در جنگ بنی قریظه مرد را با روییدن موی زهار می شناختند و هرکس موی زهارش روییده بود، بوی اجازه شرکت در جنگ داده می شد . امام صاحب ابوحنیفه میفرماید : با روییدن موی، هیچ حکمی ثابت نمی شود و روییدن موی زهارنه بلوغ است و نه علامت بلوغ .

4- قاعده شدن و آبستن شدن، و با این سه علامت قبلی که ذکر شد بلوغ پسر و دختر ثابت می شود و علائم بلوغ دختران علاوه بر آنها قاعده شدن و آبستن شدن نیز هست . در حدیثی که امام بخاری از حضرت بی بی عایشه روایت کرده آمده است که : پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده است : « لا یقبل الله صلاة حائض إلا بخمار » (خداوند نماز زن بحیض افتاده بالغ را نمی پذیرد تا اینکه روسری داشته باشد و بدون آن نمی پذیرد) . و اما رشد عبارت است از قدرت بر اصلاح مال و حفظ و نگهداری آن از ضایع شدن، که بصورت واضح و آشکار در معاملات مالی بیش از حد معمول و غالب، مغبون و زیان دیده نشود و مال را در راه حرام صرف نکند، پس هرگاه کسی بالغ شد و رشد نداشت، ولایت مالی بر او ادامه دارد و از تصرفات (فقط) مالی ممنوع است .

سن بلوغیت در رمضان

تا اینکه علائم رشد دروی بظهور رسد، بدون تحدید سن یعنی رشد مدرک عمل است نه سن معینی، برابر ظاهر نص قرآنی چنین است بخلاف ابوحنیفه که سن معینی را در نظر گرفته است، هرگاه پس از رسیدن برشد از او سفاهت ظاهر شد، مجدداً بر وی حجر نهاده می‌شود، چون بقول جصاص ضرر سفاهت بهمه برمی‌گردد، چون هرگاه سفیه مال خود را با اسراف و تبذیر تلف‌کند، او محتاج می‌شود و وبال بر مردم و بیت‌المال است و این از جهت ولایت مالی است و اما ولایت بر نفس بمجرد رسیدن بسن بلوغ و عاقل شدن، این ولایت از اوقطع و مکلف می‌گردد. و او می‌تواند در مال خود تصرف‌کند. در تفسیر آیه: « فَإِن أَنَسْتُمْ مِنْهُمُ رَشْدًا »، از سعید بن منصور بروایت از مجاهد روایت شده است که گفت: عقل، یتیمی را از یتیم دور نمی‌سازد، اگرچه سنش نیز بزرگ شده باشد مگر اینکه برشد برسد ورشد ملاک است نه عقل. (منبع: فقه السنه سید سابق) اما در سایت معتبر اسلامی (اسلام وب) در باره کودکی که زود بالغ می‌شود چنین نوشته است:

« اگر کودک در سن پایین محتلم شود، در اینصورت شرع با وی همانند بالغین معامله می‌کند بجز حج، که بر وی واجب نمی‌شود مگر در صورت توانایی مالی و بدنی. بدلیل فرموده الله تعالی که می‌فرماید:

« وَ لِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا » (سوره آل عمران: 97) یعنی: و برای خدا بر مردم است که آهنگ خانه (او) کنند، آنها که توانایی رفتن به سوی آن دارند. و اما اگر به سبب غرق شدن بمیرد، حکم شهید را دارد زیرا این حکم در سنت نبوی ثابت شده است. (برای معلومات بیشتر در این زمینه به کتابهای اصولی فقه مراجعه کنید.)

والله اعلم بالصواب

فهرست مندرج :

- مقدمه
- مفهوم شرط بلوغ
- مفهوم شرط قادر بود ن
- روزه گرفتن کودکان
- سن بلوغ در اسلام
- جمع‌بندی کلی سن بلوغ در نزد علماء
- بلوغ زود رس

سن بلوغیت در رمضان

تتبع و نگارش:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان و
مسؤل مرکز فرهنگي دحق لاره - جرمني

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**